

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

E-výpůjčky ve veřejných knihovnách: placená služba?

2. 6. 2025

Vít Richter

Národní knihovna ČR

vít.richter@nkp.cz

Čtenářské trendy: 2018 - 2023

- Klesá četba tištěných knih

Pravidelně + občas

55 % → 46 %

- Stoupá čtení e-knih

Pravidelně + občas

10 % → 15 %

- Stoupá poslech audioknih

Pravidelně + občas

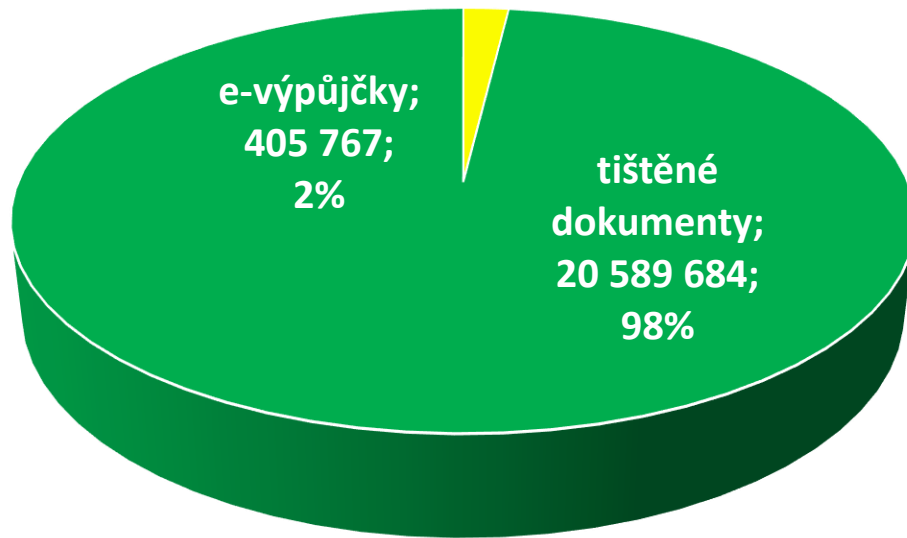
2 % → 17 %

- Postupně se přesouváme do digitálního prostoru
- Nakupování, veřejná správa, sociální sítě, vzdělávání, komunikace, AI...
- Stále více preferujeme vzdálený přístup
- **Knihovna nemůže zůstat pevností, která střeží tištěné knihy**
- **Knihovna musí svým uživatelům nabízet také digitální služby**

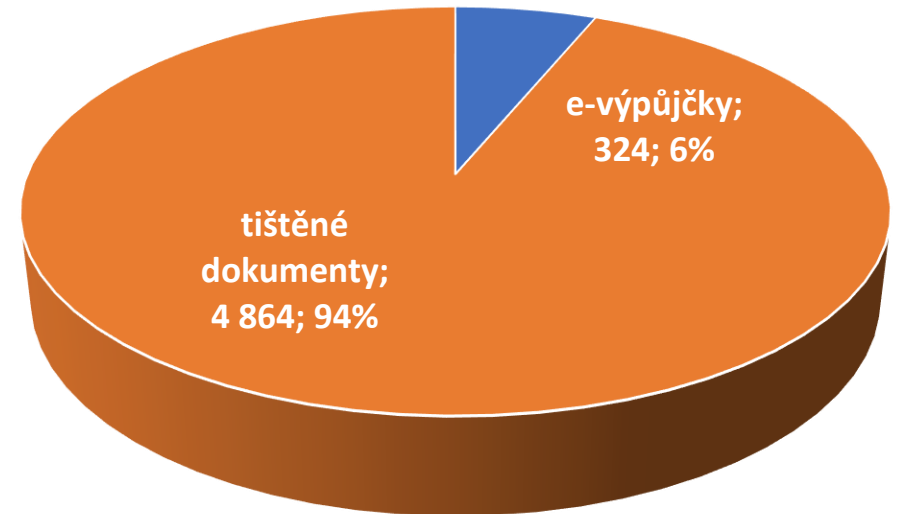
Půjčování e-knih a e-audioknih

Počet absenčních výpůjček 2025

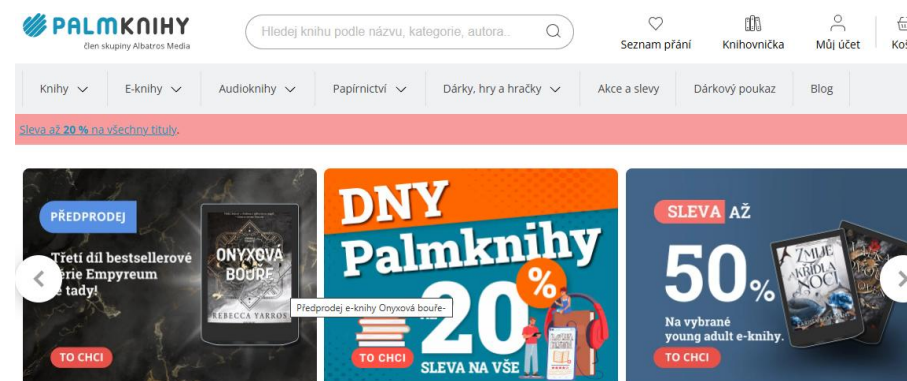
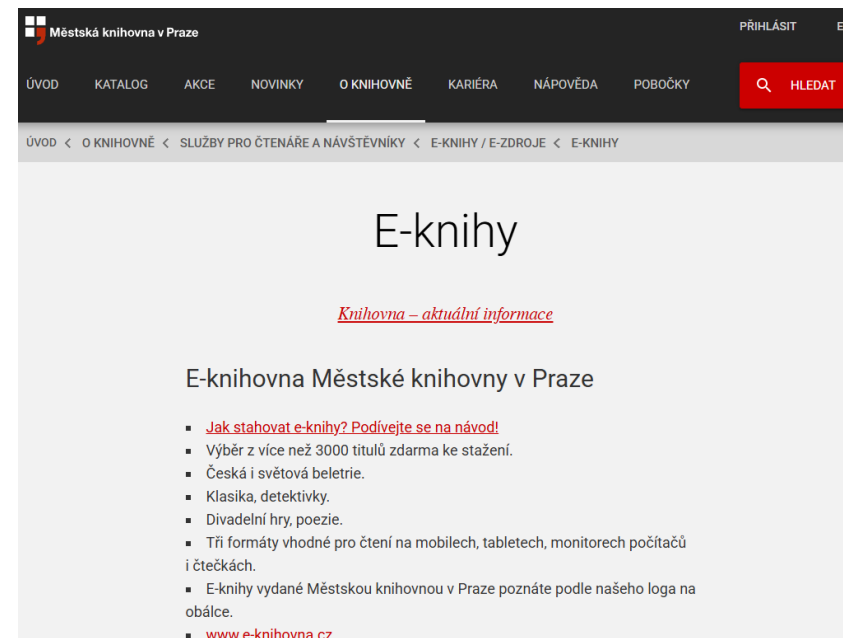
- Palmknihy 300 nakladatelů, 18 900 e-knih a 1 460 audioknih = více než 5 500 hodin poslechu.

Knihovny které půjčují e-knihy 2024

Co musíme udělat proto, abychom půjčovali e-knihy?

- **Městská knihovna v Praze – 3 000 titulů české literatury** v různých formátech – povinná četba, současní autoři
 - Možnost bezplatného stažení
 - Nic, dát odkaz na webovou stránku
 - <https://www.mlp.cz/cz/o-knihovne/sluzby/e-zdroje/e-knihy/>
- **Nákup licencí Palmknihy**
 - 19 000 současné české literatury + e-audioknihy
 - Cena jedné výpůjčky 49 Kč
 - Stažení do čtečky
 - Dotační program VISK 3
 - Jednání s dodavatelem AKS – integrace do katalogu

Půjčování: knihovní a autorský zákon

P-kniha

- hmotný nosič – papír, CD, DVD
- rozšiřování – distribuce § 14
 - vyčerpání práv
- půjčování § 16
- knihovní licence § 37
- Knihovní zákon – **bezplatné půjčování**
- Odměna za půjčování hrazena ze státního rozpočtu

E-kniha

- autorské dílo slovesné (jako nehmotný statek), které není distribuováno na hmotném nosiči
- § 18 právo na sdělování veřejnosti
 - Nedochází k vyčerpání práv
 - Vždy souhlas/licence od autora
- Licence na půjčování (zpravidla úplatná)
- **Možnost placené služby**
- Je možno s nimi nakládat pouze v souladu s licencí
- Pokud není licence udělena, řídí se užití dle zákona - § 30 odst. 1 a odst. 2 AZ
 - lze pouze číst, nelze udělat kopii

- **Právní problémy**

- Knihovny nemají garanci k nákupu licencí na všechny vydané e-knihy
- **Možné řešení:** zakotvení základního principu, že knihovny mohou nakládat s e-knihou stejným způsobem jako s tištěnou knihou: 1 uživatel + 1 kniha + výpůjční doba
- Možnost uzavírat i jiné licenční smlouvy

- **Obavy nakladatelů**

- Kanibalizace knižního trhu – snižování prodeje
- Omezení nabídku pro knihovny

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

Půjčování e-knih: ekonomické aspekty

Aspekt	E-knihy	Tištěné knihy
Dostupnost pro čtenáře	24/7 z domova, vhodné pro zdravotně či dopravně znevýhodněné.	Nutná fyzická návštěva knihovny (výjimka – doručovací služby).
Pohotovost uspokojení požadavku	E-knihu může číst najednou neomezený počet uživatelů (platí pro neomezenou licenci)	Vázáno na počet exemplářů v knihovním fondu + výpůjční lhůta
Pořizovací náklady	Vysoké licenční poplatky, často omezené na počet výpůjček nebo časový rámec.	Jednorázová investice, kniha zůstává knihovně trvale.
Provozní náklady	Nižší: není třeba regály, skladování, manipulace, opravy.	Vyšší: skladování, opravy, ztráty, opotřebení, fyzická správa fondu.
Personální náklady	Méně personálu pro výpůjčku a vracení, ale více práce s IT správou, integrací a školením.	Rutinní práce při manipulaci s výpůjčkami, katalogizací a fyzickou správou fondu.

Půjčování e-knih: ekonomické aspekty

Aspekt	E-knihy	Tištěné knihy
Opotřebení / ztráty	Žádné opotřebení, nelze „ztratit“.	Možnost poškození nebo ztráty, potřeba výměny.
Cena knihy	Cena jedné výpůjčky 49,- Kč	Průměrná cena knihy v roce 2023 = 333 Kč, tj. 6,7 výpůjček e-knih.
Potenciál knihovního fondu	Výrazné rozšíření nabídky (PalmKnihy 19 000 titulů). Platím jen v případě výpůjčky.	Nakoupení knihy do knihovního fondu bez záruky efektivního využití.
Možnosti úspor	Úspory na prostoru a údržbě, ale může dojít ke zvýšeným nákladům na licence a techniku.	Levnější provoz pořízení na jednotku, ale vyšší dlouhodobé provozní náklady.
Omezení ze strany nakladatelů	Výrazné – embarga, vysoké ceny, nedostupnost některých titulů, omezené licence.	Žádná – jednou zakoupená kniha může být půjčována bez omezení (dokud fyzicky vydrží).

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

Proč nezaplatňovat půjčování e-knih?

- **Nebezpečný precedenc – proč neplatit za všechny služby?**
 - Cena výpůjčky 1,70 Kč ze státního rozpočtu
- Lidé jsou ochotni platit, ALE: **proč by neměli platit za všechno?**
- **Základní knihovnické služby (půjčování) jsou dle knihovního zákona 257/2001 sb. bezplatné**
- Zajištění rovného přístupu ke vzdělávání, kultuře, informacím = inkluzivní přístup, podpora čtenářství
- Jaký je vlastně **rozdíl mezi půjčením e-knihy a p-knihy z hlediska uživatele?** = žádný
- **Proč diskriminovat čtení e-knih:** přesouváme se do digitálního prostředí – proč by neměl platit rovný přístup?
- Půjčíme každou tištěnou knihu nejméně 7 x? (počet výpůjček e-knih)
- **Změna akviziční politiky:** tištěné X elektronické knihy

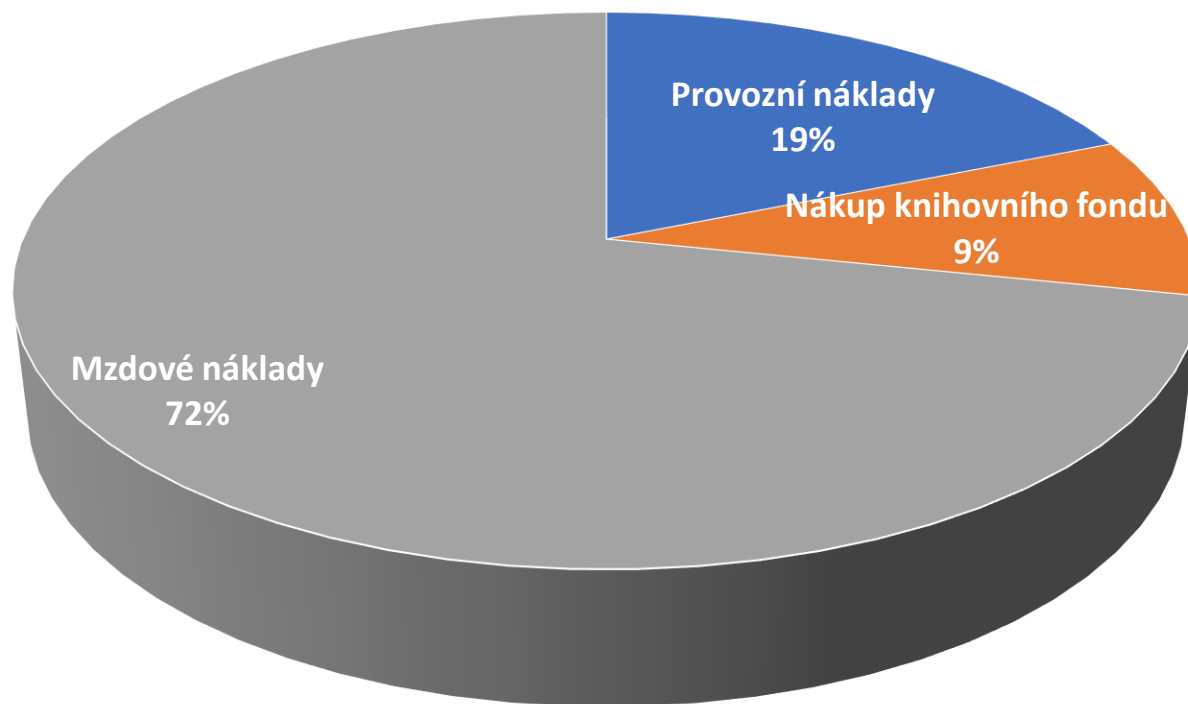

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

Proč nezaplatňovat půjčování e-knih?

- Vzdálená registrace uživatele
 - **Nevyvážené zatížení knihoven**
 - Oslabování funkcí malých knihoven
- Finanční prostředky na nákup licencí na půjčování e-knih
 - E-knihy = příležitost získat financování nové služby
 - Služba dostupná 24/7
 - Pomáhá principu rovnosti a inkluze pro lidi s hendikepem
 - Snížení počtu nákupu bestsellerů
 - Získání nových uživatelů
 - Posílení funkcí knihovny
 - Snížení nákladů na správu knihovního fondu a provozních nákladů
- Limity počtu půjčených e-knih?

Průměrný podíl výdajů knihovny v roce 2023 (počet obyv. 20 000 až 40 000 Kč)

Opravdu nejsme schopni ve svém rozpočtu nalézt částku na nákup licencí na půjčování e-knih a e-audioknih?

Platit nebo neplatit?

Pomohlo by nějaké doporučení?

Kdo: MK ČR, NK ČR, ÚKR, knihovnické spolky?

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

E-výpůjčky ve veřejných knihovnách: placená služba?

2. 6. 2025

Vít Richter

Národní knihovna ČR

vít.richter@nkp.cz